

Yabancı Dil Öğretimine 'Eylemsellik' Bağlamında Öğrenen Odaklı Bakış

Birkan Kargı¹

Yabancı dil öğretiminde istenilen başarıya ulaşamamasının nedenleri arasında uygulanan klasik yöntemlerin yanında seçili metinlerin öğrenenlerin yaratıcılığına ve öğrenilenlerin içselleştirilmesine yeterince olanak vermemeleri önemli yer tutmaktadır. Bu sorunun giderilmesi ve dil öğreniminde başarının artırılabilmesinde özellikle 1960'dan sonra belirginleşen okuru önemseyen 'alımlama estetiği' önemli rol oynamıştır. Zira bu yeni anlayış yabancı dil öğretimini de etkilemiş ve öğrenen merkezli alternatif yöntemlerin doğmasına ve gelişimine dayanak oluşturmuştur. Öğrenen merkezli alternatif yöntemler ve seçilen yaşama dair sorunları içeren yazınsallar öğrenenlerin yaratıcılığını artırdığı için öğrenilenlerin kalıcı hale gelmesini de etkinleştirmiştir. Yaşamı öğretim ortamına taşıyan özgün metinlerle yardımıyla öğrenciler hem kendi dünyaları, hem de yaşamdan oluşturduğu ekin bilgileri aracılığıyla yarattıkları imgeleri eyleme dönüştürürler ve eğitim çıktılarını gerçekleştirirler. Bu çözümlenelerde psikodrama ve sosyodrama yaklaşımları ile üretime dayalı alternatif yöntemler arasında öğrenenin (öğrencinin) etkileşimini, yaratıcılığını, doğaçlama yetisini ve eylemselliğini önceleyen koşulluklar bulunduğu görülür. Psiko ve sosyodrama etkisiyle örülmüş alternatif 'terapik yaklaşımlar ve yöntemler' öğrencinin metinle diyaloga girmesini, beklenti ufkunu ve estetik algısını geliştirmesini kolaylaştırır. Yeni bilgiler "eylemsellik" sayesinde yaşantı ürünü haline dönüşür ve kalıcılıkları sağlanır. Bu çalışmada ayrıca dil öğretiminde ötelenen duyup-anlama ve konuşma becerilerinin eksikliğinin teatral teknik yansımalarını içeren kukla ve maske oyunları ile nasıl giderilebileceği ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Maske, Çorap kuklası, İçselleştirme, Yaratıcılık

Giriş

"Ona bir maske ver, sana gerçeği söylesin!"

Oscar Wilde

Yabancı dil öğretiminde amaca uygun sağlıklı bir öğrenme/öğretme ortamı kurulamadığından öğrenilenlerin içselleşmesi oldukça güç olmaktadır. Bu yetkinsizlik yüzünden yabancı dil derslerindeki yöntem ve materyallerin yeniden şekillendirilmesi, içeriklerinin daha devingen hale getirilmesi gereği ortaya çıkmıştır. Bir diğer söylemle, konuyla ilgili sorunun öncelikli nedenlerini dil öğretiminde kullanılan 'metin seçim güçlüklerinin' yanı sıra tercih edilen 'yöntem ve teknikler' oluşturmaktadır. Özellikle 1960 yıllarda başlayan ve hızla gelişen bireysel eleştiriye önceleyen alımlama estetiğinden etkilenen yaklaşımlar eğitim alanında da okur (öğrenci) merkezli yöntemlerin geliştirilmesinde etkili olmuştur. Bu yaklaşım

¹ Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı, birkankargi@gmail.com

tekdüze ve mekanik hatta bilişsel yönü ağır basan öğretim izlencelerinin ve buna bağlı öğretmen merkezli uygulamaların yerine yaratıcılığı, öğrenmeden haz almayı, buluşu önemseyen, bilgiyi taşıma yerine içselleştirmeyi öngören öğrenci merkezli uygulamaların öne çıkmasını sağlamıştır. Eğitim ışığındaki dönüşüm süreci farklı yöntem seçeneklerinin yanı sıra 'eylemselliği' içeren etkileşim ve rol oyun tekniklerini de gerekli kıldı. Zira sözel ve fiziksel-bedensel uyum, estetik algı ve imgelerin yaratımı, öğrenilenlerin üç boyutlu olarak yaşantı ürünü haline dönüşmesinde etkin kolaylıklar sağladığı deneyimlendi. Teatral teknikler aracılığıyla öğrenenin kendini gerçekleştirme, sosyalleşmesi ve yaratıcı kılınması bu tür teknikleri kapsayan yaklaşımların önemsenmesine neden oldu. Bu araştırmada, yabancı dil öğretiminde temel hedefler bağlamında ele alınan işlevsel hedeflerin hangi materyal ve tekniklerle nasıl kalıcı hale dönüştürülebileceği sorularına ilişkin öneriler irdelenmiştir.

Yabancı Dil Öğretiminde Yazınsal Yapıtlar

Davranışların kalıcı hale getirilmesi sorununa Yabancı Dil Öğretiminde kullanılan metinler bağlamında bakıldığında karşımıza çoğunlukla 'kurma' metinler çıkar. Kurma metinler istedik amaçlara uygun hazırlanmış öğrencilerin imgelem güçlerini sınırlandıran sıradan mekanik metinlerdir ve öğretim ortamını doğallıktan uzaklaştırarak yapay hale getirirler. Buna karşın G. Neuner 'özgün' metinleri, öğretim ortamının doğal hale getirilmesinde ve metin-öğrenci (okur) arasındaki iletişimin sağlıklı bir şekilde kurulup gelişmesinde en önemli seçenek olarak ortaya koymuştur. Onun görüşüne göre dilin yaşantı ürünü haline getirilmesinde önemli rol oynayan özgün metinler 'kullanma işlevli yapıtlar,' 'bilgi iletici yapıtlar' ve 'yazınsal yapıtlar' olmak üzere üç grupta değerlendirilebilecek zenginliğe sahiptir ve bunlardan yararlanılmalıdır. (Neuner 1986, 64)

Özgün metinlerin dil öğretiminde sorunlar yaratabileceği düşüncesi öteden beri çokça vurgulandığından yazınsal metinlerin dil öğretiminde kullanılmasından imtina edilmesine yol açmıştır. Bu sorunla ilgili olarak Alexander Baird 'in 'dil öğretiminde temel olan dilin gerekli ortamlarda gerektiği gibi kullanılması düşüncesiyle yazınsal yapıtlardaki yaşama dair olayların dilsel aktarım şekilleri arasında paralelliği' (Akt, Özünü 1983, 180) vurgulaması dil öğretiminde yazınsal yapıtların kullanılabilirliğine önemli bir bakış açısı kazandırmıştır. Bu görüşe göre yazınsal türler, sınıf ortamına gerçek dünyayı ve onun dilini getirmekte, böylece becerilerin kazanımına yönelik etkinliklerin metinler çerçevesinde oluşturulmasına olanak vermektedir.

Yabancı dil öğretiminde yazınsal metinler öğrencilerin yeni, duyuşsal, yaratıcı ve estetik deneyimler edinmelerini sağlar. Aynı zamanda bu metinler yabancı dilin kültürünü de içerdiğinden, öğrencinin o kültürü de tanımaya ve toplumsallaşmasına olumlu katkılar yapar. Nitekim benzer bağlamda Polat, dil öğretiminde çok kültürlü, eleştirel değerlendirebilen insanların yetiştirilmesi amaçlandığında, yazınsal metinlerin en önemli araç olduğunu vurgulamıştır (Polat 1993, 189).

Yabancı dil öğretiminde materyal olarak kullanılacak yazınsal metinlerin dil boyutu, biçimsel yapıları, içerik ve kültürel farklılık boyutu çoğunlukla öğrencilere güçlük çıkartır. Bu güçlüklerin tümüyle ortadan kaldırılması ve hafifletilebilmesi için metin seçiminde bazı önemli noktalara duyarlılık gösterilmesi gerekir. Bunlar: 1-Öğrenmeye bağlı ölçütler, 2-Öğrencilerin dil düzeyleri, 3-Öğrencilerin iletişim ihtiyaçları, 4-Öğrencilerin ön bilgileri (Vorwissen), 5-Metinlerin dil, içerik ve tür bakımından uygunluğu, 6-Metinlerin eğitim hedeflerine uygunluğu, 7-Metinlerin sınıf içi işbirliklerine elverişli olması gibi maddeler altında değerlendirilebilir. (Kudat 1994, 74)

Genel olarak nesir, nazım ve tiyatro gibi temel yazınsal türleri içeren yapıtların belirli bölümleri yabancı dil öğretiminde araç olarak kullanılmakla birlikte alternatif öğretim yöntemlerinin uygulanmasında sıkça tercih edilen yazınsal alt türler masal, öykü, kısa hikâye, fabl, şiir ve dramatik türlerdir.

Dil Öğretiminde Alternatif Yöntemler

Öğrencilerin deneyim ve beklentilerini geliştirmeyi önemseyen bir yabancı dil öğretim süreci yukarıda verilen sınıflamadaki yazınsal yapıtların daha çok öne çıkmasını ve öğretmen odaklı yöntemlerin yerine öğrenci odaklı çözümleyici, (reproduktif) üretken (produktif) öğrenmeyi benimseyen yöntemlerin uygulanması gereksinimini doğurmuştur.

Yabancı dil öğretiminde oluşan bu yeni eğilim alternatif öğretim yöntemlerine yönelmeyi daha zorunlu hale getirmiştir. Alternatif yöntemler, öğrenci merkezli interaktif bir tutumu benimsemeleri ve

öğrencilerin yaşantı iklimlerine uygun beklentileri içermesi nedeniyle, öğretmen merkezli yöntemlerden daha başarılı sonuçlar vermiştir.

Yazınsalları önceleyen alternatif yöntemlere örnek olarak Eylemsel ve Üretimsel Öğretim Yöntemi, Üretimsel Yorumbilim Yöntemi, Sahnesel Yorumlama Yöntemi ve Bulgusal Yazma Yöntemleri sayılabilir.

W.Dilthey'in her türlü öğrenmenin temelinde yaşam ilişkisinin bulunduğu düşüncesiyle yöntemlerin stratejisi arasında paralellik bulunmaktadır. Bu bağlamda yöntemler dil öğretiminde yaşama dair sorunları dile getiren yazınsal metinlerin yardımıyla dilin alımlama, üretme ve bilgi oluşturma işlevini, yani dilin yaşantı ürünü haline dönüştürülmesini amaçlamaktadır. Bir anlamda anılan yöntemlerde 'kullanımsal bakış' açısının yerine daha çok 'eğitsel' bakış açısının önemsenmesi yazınsal metinlerin işlevini daha güncel hale getirir. Bu durum, yazınsal türlerde dilin gerçeklere uygun kullanılması ve erek dilin kültürünü de içermesi nedeniyle öğrenilenlerin kalıcı hale gelmesini kolaylaştırırken öğrencilerin toplumsallaşma sürecine de önemli ölçüde katkılar sağlar.

Psikodrama, Sosyodrama ve Alternatif Yöntemler

Psikodrama ile alternatif yöntemler arasında öğrenenin iç dünyası ve yaratma gücü bağlamında bir ilişki bulunur. Psikodramanın kuramsal temelinde yer alan 'doğaçlama' özelliği onun yaratıcılığını, algı, davranış ve kaygı gibi iç dünyaya ait özellikler ise 'iç görüşünün' oluşmasını sağlar. Bir diğer ilişki ise bireyin dış dünya ile olan ilişkisidir. Psikodrama daha çok bireye yöneliktir ancak Moreno'nun bireyi dış dünyadan ayrı tutmanın olanaksızlığını vurgulayan görüşü düşünüldüğünde, bireyi toplum içerisinde ele alan sosyodramanın da yadsınmaması gerektiği ortaya çıkar. Aslında birisi içsel diğeri dışsal etkileri tümleyen bir özdeşliği yansıtır. (Kepçeoğlu 1997, 205).

Yaşamı öğretim ortamına taşıyan özgün metinlerle karşılaşan öğrenciler hem kendi dünyaları, hem de yaşamdan oluşturduğu etkin bilgileri aracılığıyla yarattıkları imgeleri eyleme dönüştürürler ve eğitim çıktılarını gerçekleştirirler. Bu çözümlenelerde psikodrama ve sosyodrama yaklaşımları ile üretime dayalı alternatif yöntemler arasında öğrenenin (öğrencinin) etkileşimini, yaratıcılığını, doğaçlama yetisini ve eylemselliğini önceleyen koşulluklar bulunduğu görülür. Psiko ve sosyodrama etkisiyle örülmüş alternatif 'terapik yaklaşımlar ve yöntemler' öğrencinin metinle diyaloga girmesini, beklenti ufku ve estetik algısını geliştirmesini kolaylaştırır. Yeni bilgiler "eylemsellik" sayesinde yaşantı ürünü haline dönüşür ve kalıcılıkları sağlanır.

Hiç şüphesiz anılan yöntemler öncelikli temel hedefler bağlamında başarılı yönlerinin yanı sıra bazı güçlükler de içermektedir. Bunlar dil öğretiminde gereksinim duyulan duyup-anlama ve konuşma becerilerinin ötelenmesinden kaynaklanan sorunlardır. Bu bağlamda alternatif yöntemlere destek olarak psiko ve sosyodrama tekniklerinden esinlenerek uygulanan kukla ve maske teknikleri anılan sorunun giderilmesinde ve eksikliğin doldurulmasında önemli rol oynayabileceği düşüncesi bu çalışmanın temel sorunsalları içerisinde ele alınmış ve irdelenmiştir.

Duyup Anlama ve Konuşma Becerisi

Dil öğretim yöntemlerinin önemli eksikliği yukarıda belirtildiği gibi konuşma ve duyup anlama becerilerinin ötelenmesidir. Örneğin, alternatif yöntemlerin temel felsefesine bağlı kalarak onları daha işlevsel hale dönüştürülmesi amacıyla teatral yöntemin (Scheller 1996, 22-32) kukla, maske ve benzeri tekniklerinden yararlanmak 'dilsel beceri' kapsamının artmasına, bütüncüllüğün sağlanmasına önemli katkı sağlayacaktır. Zira yöntemlerin metini önceleyen parodileştirme ve öykünme gibi etkinlikleri (Fritsche 1994, 197) öğrencilere adı geçen tekniklerin kullanılmasında uygun fırsatlar yaratır. Konuya bir diğer bakış açısıyla yaklaşıldığında, eğitimde seslenen duyu organı sayısı ile öğrenme arasında doğrusal ilişki olduğu görülür. Ne kadar fazla duyu organı etkinleştirilirse o kadar fazla öğrenilenler kalıcı hale gelmektedir. Bu bağlamda yapılan araştırmalara göre okunanların %10'u, işitilenlerin %20'si, görülenlerin %50'si, görüp işitip söylenenlerin % 70'i, görüp işitip yapılanların ise %90'ı oranında belleklerde yer almaktadır. (Demirel 2009, 25) Veriler 'duyuyum unutturum, görürüm hatırlarım, yaparım öğrenirim' şeklindeki bir Çin özdeyişiyle de doğrudan uyum göstermekte ve görüp, duyup uygulamanın öğrenmede ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bu düşünce ışığında yabancı dil öğretiminde önemini belirginleştirdiğimiz eksikliğin giderilmesi ve yöntemlerin kapsamını geliştirme adına sadece

'Kukla ve Maske Tekniklerinin', işlevsel, eğitimsel ve estetik değerlerini öne çıkaran vargılara değineceğiz.

Kukla ve Maske Teknikleri

Öğrenci merkezli interaktif öğrenim söz konusu olduğu durumlarda maske ve kukla teknikleri işitsellik ve görsellik temelinde eyleme dayalı olmaları nedeniyle eğitim çıktılarının kalıcı hale dönüşmesini sağlayan en etkin materyaller olarak öne çıkmaktadır. Taklit (Mimesis), algı yanılsaması (illüzyon) ve arınma (katarsis) gibi etkileme güçleri psikodrama ve sosyodramanın eğitim alanındaki kullanım özellikleri ile örtüşür. Bu yansımardan doğan yaklaşım uygulamaları dışarısının içeriye bir diğer söylemle oradakinin buraya, öğretim ortamına taşınmasını kolaylaştırarak öğrenime farklı bir bakış açısı kazandırır.

Tiyatro Pedagojisi

Psikodrama gibi Tiyatronun merkeze alındığı anlayışların eğitimde kullanılmasıyla dil öğretiminde tiyatro pedagojisi önemsenmesi gereken bir etmen olarak belirginleşti. Tiyatro pedagojisi bir eğitim aracıdır ve kendini teatral bir şekilde ifade edebilmeyi içerir. (Hendricks 2004, 29)

Tiyatro pedagojisi sayesinde uygulayıcılar kültürel deneyimlerini zenginleştirebilirler, estetik algıya sahip olabilirler ve gelecekle ilgili ön hazırlık yaparak hazır bulunuşluk düzeylerini yükseltebilirler, hem kendilerinin hem de paydaşlarının eleştirel ve yaratıcı yetilerini geliştirebilirler. (Walter 2004, 6-7) Oyun ve tiyatro pedagojisi, Max Reinhardt'ın da vurguladığı gibi her insanda var olan ancak saklı kalmış teatral yetilerin bir çeşit yeniden anımsanmasıdır. Oyunlar ve tiyatro pedagojisi öğrenenlerin kendilerini gerçekleştirmelerine, anlatım ve iletişim becerilerini geliştirmelerine, yaratıcı olmalarına, sorun çözme yeterliliği kazanmalarına yardımcı olur.

Kukla Oyunları

Kuklalar, dil öğretiminde özellikle duyup anlama ve konuşma becerilerinin geliştirilmesine yönelik olarak en önemli katkıyı sağlayan öğretim materyalidir. Her ne kadar, drama, maske, kukla, gölge oyunları 'rol oyunları' olarak ortak başlık altında toplansa da, kuklanın alt başlıklarından sayılan çorap kuklası, parmak kuklası, ipli kukla gibi oyunlar, sınıf içi işbirliğine dayalı etkinlikleri için daha uygundur. Özellikle diğer kuklalarda görülen hareket fazlalığına karşın çorap kuklalarının sadeliği, estetik ve söylem zenginliği yanında dekor kolaylığı, yanılsamanın sağlanmasında ve içeriğin öne çıkmasında daha etkilidir.

Kukla oyunlarının kökeni antik döneme kadar uzanır. Bu konuyla ilgili ilk yazılı bilgilere MÖ 5. Yüzyıldaki Sokrates ile bir kukla oyuncusunu konuşmalarının bulunduğu 'Sölen' (Symposion) yapıtında rastlanmıştır. Özellikle 17. yüzyıldan itibaren gelişerek sahnesel bir etkinlik olarak profesyonelce sergilenmiştir.

Kuklalar hem görsel hem de işitsel özellikleri nedeniyle aktarılanları soyuttan somuta dönüştürülerek kavranabilir hale getirilmesini kolaylaştırır. Estetik, sosyolojik ve işlevsel öneme sahiptir. Özü tiyatrodur. 'Mış gibi' davranmak ya da taklit (Mimesis) temelinde gelişir. Oyun kuramları ışığında yaparak yaşayarak öğrenmeyi sağlar. Bir anlamda öğrenilenlerin içselleşmesini kolaylaştır zira dil yaşantıyla öğrenilir, hem öğrenenlerin içinde saklı kalan yaratıcı becerileri ortaya çıkaran içsel süreçlerle (S. Freud) hem de sosyal etkileşimle şekillenir. Bu bağlamda kuklalar, öğrenim hedefleri bakımından bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alanları etkileyen önemli bir materyaldir.

Kukla Oyunları ve Pedagoji

Tiyatro pedagojisi bağlamında kuklalar bireysel eğilimleri ve yaşam yansımalarını öne çıkartan eğitim aracıdır. Bir makinenin parçası gibi sürekli tekrar etmenin ötesine geçemeyen koşullanmış öğrencilere kendi farkındalıklarını kazandırır ve seçim yapabilir duruma getirir. Öğrenimde tekdüzeliği kırar, öğrenenin ilgi ve merakını artırır, etkin katılımı sağlar. Her şeyden önemlisi öğrenilecek olan bilginin yabancılığını ortadan kaldırarak bir bağlam içinde anlamlı bilgi haline dönüşmesine olanak yaratır.

Kukla Oyunları ve Psikoloji

Kuklalar sağaltım etkisiyle, eğitim hedefleri içerisindeki kalıcı öğrenmeyi etkileyen korkunun üstesinden gelme, uyum ve kendine güveni artırıcı etki yapar. Semboller yaratma gücünü artırır. Yaşamın

alınmasını kolaylaştırarak öğrenilenlerin yaşantı ürünü haline dönüşmesini sağlar. Kuklaların bu dönüştürme gücü, Bernhard Defeu'nun dil öğretiminde psikodrama'dan yararlanmayı öneren görüşleriyle örtüşmektedir. Zira Psikodrama bir anlamda kurulu olan dünyanın yeniden ve kendine özgü canlandırılması ve keşfedilmesidir. Moreno tarafından ortaya konan Psikodrama teknikleri daha sonra Fritz Perls'in katkılarıyla Gestald terapi, yaratıcı drama gibi alanlardan uyarlanmış fikirlerle geliştirilmiştir. Bu doğrultuda Öğrenen kurgusal bir dünyada kendi dışında bir role girerek o rolün anlık değerlerine uyar. Hem geçmiş hem de gelecek şimdi buraya getirilebilir. Kurmaca dünyanın gerçeği yaşantı ürünü haline dönüşebilir. (Moreno 1993, 18) Sonunda olaylara dışarıdan bakabilme (Distanz) becerisini elde eder ve değerlendirmelerle farkındalığını artırır. Bu düşünceden hareketle öğrenci merkezli yabancı dil öğretiminde kukla ve maske tekniklerin psikodramanın kapsamı ve uygulamalarıyla örtüştüğü görülmektedir.

Kukla Oyunları ve Sosyoloji

Kukla oyunları öğrencileri rol oynama, yerine geçme ve mış gibi yapma teknikleri ile farklı bir dünyanın içerisine sokar ve onlara yeni kültürel deneyimler edinme, sosyalleşme kolaylığı sağlar. Bu özellik, Jean Piaget'in kuramında yer alan, oyun içerisinde kuralların anlamlandırılması ve sosyal normların benimsenmesinin kuvvetlendirilmesi görüşleriyle örtüşür.

Kültürün taşıyıcı öğelerinden birisinin dil olduğu düşüncesiyle yabancı dil öğrenimine öğrenen açısından bakıldığında, farklı dil kültür ilişkisinin yarattığı güçlük, J.Huizinga'nın 'öynayan İnsan' (Homo Ludens) kuramı ışığında kukla oyununu içeren materyallerle giderilebilir. Zira ona göre kültür yapıcısı oynayan insandır ve sosyolojik köprü oyunla kurulur.

Kukla Oyununun Özellikleri

Öykünme, eylem, kurgu ve tasarıma dayanan kukla oyunu öğrenen odaklı olması nedeniyle uygulayıcının (öğrenci) benlik algısının gelişmesine, estetik değerler kazanmasına katkı sağlar, ayrıca aynı metni diğer öğrencilerin defalarca dinleyip izlemelerine rağmen olayın özgün her tekrarında yanılmanın yeniden kurulması ve oluşan arınma (katarsis) etkisi (Aristoteles) ilginin artarak süreklilik kazanmasını ve tam öğrenmenin kolaylaşmasını sağlar. Eylemseldir. (C.Bühler). Anılan özelliklerinin yanı sıra birden fazla duyu organına etki etmesi ve tüm öğrenciler tarafından kullanılabilir olması kuklaları öğrenmede etkin bir materyal olarak öne çıkmaktadır.

Kukla Oyununu İşlevi

Karl Gross'un kuramında vurgulanan oyunların, yaşantıların bir ön hazırlığı olarak nitelendirilmesi, kukla oyunları içinde de yansıma bulur. Kurmaca dünyaya ait metinlerin oyunlaştırılması, benzer dünyanın kurulması ve onun kuklalar yardımıyla canlandırılarak anlamlandırılması öğrenme etkinliğini artırır, öğreneni geleceğe hazırlar. Aynı bağlamda L. Vygotsky'nin oyunları çözüm yaratma aracı olarak nitelendirmesi kukla oyunlarının da öğrenenin yaratıcılığının geliştirmesindeki rolü ile örtüşür. Kukla oyunları duyup anlama ve konuşma becerilerinin geliştirmesinin yanı sıra, yaparak yaşayarak öğrenmenin öncelenmesini sağlar.

Kukla Oyunları ve Didaktik

Hangi yaşta olursa olsunlar öğrenenler, kuklalar aracılığıyla yaşam deyimlerini yeni düşünce ve eylem şekillerini estetik olarak dönüştürme ve yansıtma olasılığını bulabilmektedirler. Burada söz konusu olan, yapımından uygulamasına kadar kuklaların, öğrencilerin yabancı dil öğrenimine katkısı yanında onların psikolojik, pedagojik kültürel ve kendine özgü sanatsal gelişmelerinin sağlanmasına ne gibi olumlu katkılar sağlayacağıdır.

Kukla Örnekleme

Açıklanan veriler ışığında, örneğin şeması geliştirilen ve alternatif yöntemin uygulanacağı metin olarak seçilen 'Kırmızı Başlıklı Kız' masalının kurdun büyük anne yerine geçtiği bölümdeki Kırmızı Başlıklı Kız ile kurt arasında geçen konuşma çorap kuklalarıyla teatral bir şekilde canlandırılabilir. Uygulamanın temel hedefi konuşma ve duyup anlama becerilerinin geliştirilmesi, işlevsel hedefi ise 'sebeb' cümlelerinin öğretilmesidir.

Belirlenen hedefler doğrultusunda öğrencilerin bir grubu çoraptan kırmızı başlıklı kız ve kurt kuklaları yaparken diğer grup kartondan kuklaların oynayacağı arka fonu yani bir anlamda görsel yönlendirme görevini üstlenen dekoru oluştururlar. Bu uygulama sırasında hazırlığı sürdüren grubun gözlemlerinden ve çıkarımlarından oluşan imgelem dünyalarındaki algıları kuklaların ve dekorun yapımına yansır. Metin kapalı olarak diğer öğrencilere önce uzam ve kuklalar tanıtılır ve konu hakkında bilgi verilir. (Vorschau) daha sonra iki öğrencinin ‘senin kulakların niye uzun seni daha iyi duyabilmek için’ şeklinde başlayan ve devam eden kırmızı başlıklı kızla büyükanne yerine geçen kurt arasındaki diyalogu kendi dramatik anlayışlarına göre canlandırmaları sağlanır. Bir sonraki aşamada öğretmen duyup anlama becerisini geliştirme adına fiilin başta kullanımını gerektiren evet/ hayır, ya da doğru yanlış soruları (Entscheidungsfragen) sorar. Başka iki öğrencinin sahneyi kuklalarla bir kez daha oynamasının ardından seçenekli ‘veya’ soruları (Auswahlfragen) öğrencilere yöneltilir. Metni eylem sırasına göre sorgulayarak tekrarlayan bu iki grup sorular, duyup anlama becerisini somutlaştırmayı kolaylaştırır. Son aşamada yine farklı iki öğrenci aynı sahneyi kuklalarla oynar ve ardından konuşma becerisine yönelik olarak ‘soru-cevap’ tekniği içeren ‘N’ (W-Fragen) soruları sorulur.

Bu sorular iki türlü uygulanır. İlk olarak metinde doğrudan belirtilen uzam, zaman ve kişileri içeren bilgiyi yoklayan yönlendirme soruları (Orientierungsfragen) oluşturulurken daha sonra öğrencilere çıkarım gerektiren Niçin, Nasıl gibi (Verstandnisfragen) bilişsel becerilere dönük ‘N’ soruları yöneltilir. Bu soruların becerilerin geliştirilmesinin yanı sıra didaktik çıkarımların belirginleşmesi amaçlar. Öğrenme ortamına göre çorap kuklasıyla oyun sunumu farklı öğrencilerle devam edebilir. Aynı sunumun farklı öğrenciler tarafından kendi teatral becerilerine göre özgün sunumları, yeni illüzyonlar yaratması nedeniyle ilginin devamlı canlı kalmasına, başka sunumların cesaretlendirilmesine ve yaparak öğrenmenin gerçekleşmesine katkı sağlar.

Maske

Maske Arapça ‘mashara’ sözcüğünden gelmekte ve ‘soytarılık’ kavramıyla örtüşmektedir. Daha sonraları ilk anlamı olan “komik olmak” ve “alay etmek” anlamından uzaklaşmış “eğlendirmek”, “korkutmak”, “kızdırmak”, “uyarmak”, “tedirgin etmek”, meraklandırmak”, “etkilemek”, “tipleştirmek”, gibi birçok şekle dönüşmüştür.

Maskelerin (prosopa) kökenleri de tragedyanın temelinde var olan şarkıcıların yüzlerini boyamasıyla oluşmuştur. Tragedya’nın gelişmesiyle maskeler tahtadan ve bezden yapılmasıyla devam etmiştir. Bu maskeler tragedya da korku ve acı gibi duygular, komedyada ise komik unsurlar temsil edilmiştir. Farklı amaçlara yönelik olarak tam ve yarım maske şekilleri vardır. Yarım maskeler yüzün yarısını örter. Gözleri ve burnun bir bölümünü saklar, ağız kısmı açıktır. Bu durum yarım maskeyle örtülü ancak ağız hareketleriyle anlaşılan yüz ifadesinin alımlanmasını kolaylaştırır. Tam maskelerde mimikler fark edilmez ancak beden dili ve ses onun anlamlandırılmasına yardımcı olur.

Maskelerin İşlevsel Yönü

Yüz maskeleri, ağaç kabuklarından, deriden, bal mumundan, çamurdan, kumaştan, kartondan, metalden veya plastikten yapılmış olabilirler. Maske ile kullanan arasında oluşan etki için iç bakış düzlemi, izleyicide oluşturduğu etkiler bakımından dışsal etki düzlemi bulunmaktadır. Maskeler karşıdakini (seyirci) etkilemek üzerine oluşturulur ve ardında başkasının olduğu bilinmesine rağmen farklı algılanır. Gücü de buradan gelir. Çekingenliği ürkekliği ortadan kaldırır, konsantrasyonu artırarak daha sarah düşünmeyi kolaylaştırır. Sembolik bağlamı içerisinde maske hayal edilen dünya geçişi sağlayan, farklı duyguların ifadesine fırsat tanıyan bir materyeldir. İser’e göre maske insana olmayı hayal ettiğine kavuşma imkanı verir. (İser 1975, 153)

Metinlerin içerisindeki olayların taşıyıcıları olan figürler oyuncu (Öğrenci) tarafından bir maske yardımıyla yorumlanır. Figür maskeyi kullananın ekin bilgisi ve düş gücü sayesinde dönüşüme uğrar. Kavram olmaktan çıkar, bir ruh kazanır. Estetik, form ve eylem sayesinde üç boyutlu hale gelir. Yadırgatma, değiştirme, sembolleştirme ve yeniden anlamlandırma maske oyunlarının ortak paydalarını oluşturur. Benzer kuralların yanı sıra maske çalışmalarında ‘alımlama ve etki estetiği’ önemli rol oynar.

Maskenin temel işlevi maskeyi takana, yaşamıyla ilgili farklı durumları farklı rollere bürünerek oyun halinde tekrarlama fırsatı vermek ve yaşama dair sorunların farkındalığını kolaylaştırarak ona çözümler

üretebilme olanağını sağlamaktır. Maskeyi kullanan kişi yeni durumlar karşısında yeni düşünceler geliştirir ve paydaşlarıyla bunu tartışma fırsatı elde eder. Yaratılan dünya yardımıyla gerçek dünya daha kolay anlamlandırılabilir.

Maskenin Pedagojik Yönü

Tarihsel süreç içerisinde insanlar otoritelere ya itaat etmişler ya da sorular sorarak başkaldırmışlar ve doğrulara ulaşmaya çalışmışlardır. Nitekim aynı amaca yönelik olarak maskelerde ya korkutma ya da merak etkisinin harekete geçirilmesinde etkin bir araç olarak kullanılmıştır. Bu bağlamda maskeler kullanıcılarına ve teatral etkiler yardımıyla 'mış gibi' yaparak yaşama dair yönlendirmeleri dayatmak veya algıları daha yakından sorgulama ve çözümleme fırsatı yaratır.

Maske ardındakini anonimleştirir ve ona kendisini karşındakilerden soyutlama olanağı verir, baskılardan kaynaklanan hata yapma kaygısını azaltarak, kendini güçlü hissetmesini sağlar ve öğrenmesinde kolaylık ve anlamlılık oluşturur.

Maskenin eğitimsel olarak etkisinin ortaya çıktığı bir diğer alan maskenin yapıma aşamasıdır. Bu süreçte öğrenen, kendi yaşamına ve dış dünyaya ait izlenimlerini maske yapımında kullanarak içe ve dışa karşı duyarlılığını geliştirir, sosyalleşir. Maskelenen kişinin veya nesnenin özellikleri beden ve ses yardımıyla maskeleyene özgü teatral bir eylemsel yansımayla aktarılmaya çalışılır. Yaratma gücüne dayalı dönüşüm yaşanır.

Maskenin Estetik Yönü

Öğrenmede diğer eğitim öğelerinin yanı sıra estetik alımlamalar da etkili olur. Estetik deneyim her bireyin içsel ve çevresel etkileşimlerinin çıkış noktasını oluşturur. Öğrenilecek olanı ikinci elden öğrenmek yerine kendi tasarımı, yaratıcılığı ve düşünce tarzıyla kazanmasına olanak sağlar, ona tam öğrenmenin yolunu açar. Ekin bilgisi ışığında eylemsellik yardımıyla dünyayı alımlaması estetik deneyimini zenginleştirir. Bir diğer söylemle eylemsellik içeren maske çalışmaları estetik deneyim kazandırmada ve doğrudan bilgiye ulaşmakta önemli katkı sağlar.

Yaşamla ilgili her uğraş, her yaklaşım ve özellikle gerçeğin sembolleştirilmesi bir anlamda estetik davranış şekilleri, estetik üretim, estetik alımlama ve estetik iletişim olarak tanımlanır. (bkz. Kirchner 1999, 305). Etrafımızdaki nesnelere ve olaylar bizi etkiler ve buradan duyumsanan algılar yargıların ışığında estetik izdüşümler olarak tanımlanan vargılara dönüşür. Burada önemli olan alımlanan dünyanın estetik normlar yardımıyla değiştirilmesi veya yeniden şekillendirilmesidir. Örneğin, maskenin sembolleşmesinde ya da estetik bir anlam kazanmasında şekil, renk, ses olduğu kadar taklit (mimesis) ve eylemsellik özellikleri önemli yer tutar. Taklit dış dünyanın özgün tekrarı, eylemsellik ise dış dünyanın yeniden özgün olarak şekillenmesini kapsar.

Gestalt yaklaşımı ışığında maske bir değişimi gerçekleştirir ve farkındalığı amaçlar. Farkındalık kendini anlama ve kabullenme (bireysel yeti), farklı olanı anlama, empati kurabilme (sosyal yeti), tanımlama, sorgulama, kısa ve öz dile getirme (iletişimsel yeti), planlama ve şekillendirme (didaktik yeti) süreçlerinin gelişimiyle tümlenir. Maske oyununun kurulması öncesi figürle ilgili olarak amaç olay, uzam ve zaman planlamasının yapılması sırasında kime, neyi, nasıl sorularının da belirginleştirilmesi gereklidir.

Yabancı dil öğretiminde seçili metinlere göre maskelerle rol değiştirme, maskeye yönelik aktarımı içeren iç konuşma, yazarın veya metindeki bir karakterin yerine geçerek görüş bildirme, karşılıklı veya tek kişilik konuşmalar, dramatik oyunlar beden dili, düz anlatıya da soru-cevap teknikleri yardımıyla uygulanabilir.

Sonuç

Bu araştırmanın yabancı dil öğretiminde yetkinsizliğin sebepleri üzerinde durulmuş, çözüm için metin seçimleri, alternatif yöntem ve teknikler önerilmiştir. 'Estetik algı' bağlamında 'okur odaklı' bakışın yabancı dil öğretiminde öğrenci merkezli interaktif yaklaşımlara yansımaları vurgulanmıştır. Alternatif yöntemlerin çoğunlukla ötelenen duyup anlama ve konuşma becerilerinin kukla ve maske gibi teatral yönü ağır basan oyun teknikleri ile nasıl ve niçin geliştirilebileceği irdelenmiştir. Eğitimsel ilkeler ışığında psiko-sosyodrama ve estetik algı tekniklerini içeren kukla ve maske uygulamalarının bilişsel, duyuşsal ve devinişsel özelliklerin öne çıkmasına olumlu katkı sağladığı belirlenmiştir. Diğer yandan,

'duyarım unuturum, görürüm hatırlarım, yaparım öğrenirim' şeklindeki Çin özdeyişinde söylemleştirdiği gibi 'eylemselliğin' sözcüklerden daha önemli olduğu ve edinilenlerin yaşantı ürünü haline dönüştürülmesinin öğrenme çıktılarının kalıcılığının sağlanmasındaki belirleyici rolü dile getirilmiştir.

KAYNAKÇA

- DEMİREL Özcan (2009). Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı, Pegem, Ankara.
- FRİTSCHÉ Joachim (1994). Zur Didaktik und Methodik des Deutschunterrichts, Bd.3.Stuttgart: E.Klett.
- GRİEMAYER Norbert (1995). Handlungs- und produktionsorientierter Literaturunterricht am Beispielen österreichischer Literatur". İstanbul: Litaratur aus Östrereich. Tagungsbeiträge s.343-380
- İPŞİROĞLU Zehra (1993). "Okuma Edimi ve Yazınsal Metin Türleri", ADE Dergisi, VIII, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, s. 129-138.
- ISER Wolfgang (1975) 'Lesevorgang' Rainer Warnig,Rezeptionsasthetik, München.
- HENDRİCKS Marlies (2004). Von der Supervision zur Sozialen Kulturarbeit-Theater pädagogik in Theorie und Ausbildung, Hannover: Heft 45, s. 37-39.
- HUİZİNGA Johan (2006). "Homo Ludens", Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- KEPÇEOĞLU Muharrem (1997). Psikolojik Danışma ve Rehberlik, İstanbul: Alkım Yayınevi.
- KİRCHNER Constanze (1999). Ästhetisches Verhalten von Kindern im Dialog mit Bildender Kunst. In: N.Norbert: Ästhetik der Kinder-Interdisziplinäre Beiträge zur ästhetischen Erfahrung von Kindern. Frankfurt a.: S. 303- 324.
- KUDAT Celal (1994).Yabancı Dil OlarakAlmanca Öğretiminde Yazınsal Metin Kullanımı,Doktora Tezi,İstanbul.
- MORENO J. Levy. (1969). Kişiliğın Yaratıcılığı Kuramı,kendiliğindenlik, yaratıcılık ve İnsan Potansiyeli, Psikolojik Yeni Çalışmalar. (Çev.N.Arkun).İ.Ü.Ed. Fak. Yay. İstanbul. ss.65-57.
- NEUNER Gerhard (1986). Themen und Textorientiertes Arbeiten,Tübingen: DİFF.
- ÖZÜNLÜ Ünsal (1983). Yabancı Dil Öğretiminde Yazınsal Kullanılması, Ankara: TDK Türk Dili, Dil Öğretimi Özel Sayısı, Temmuz-Ağustos.
- Polat, Tülin (1993). "Yazınsal Metninler ve Yabancı Dil Olarak Almanca Öğretimi", İstanbul: Alman Dili Edebiyatı Dergisi, Sayı 8.
- POLAT Tülin (2006). "Okur Odaklı Bir Yaklaşımla Yazın Eğitimi", Ankara: Mili Eğitim Dergisi, Sayı 169, s. 18-24.
- SHELLER Ingo (2004). Szenische Interpretation. Theorie und Praxis eineshandlungs- und erfahrungsbezogenen Literaturunterrichts in der Sekundarstufe I und II, Seelze- Velber: Kallmeyersche Verlag.
- SPİNNER Kaspar H. (2004). "Handlungs- und produktionsorientierter Literaturunterricht", Bogdal Klaus Michael, Korte Hermann (Hrsg.). Grundzüge der Literaturdidaktik. München: dtv.
- WALDMANN, Gunter (2000). Produktiver Umgang mir Literatur im Unterricht:Grundriss einer produktiven Hermeneutik; Theorie-Didaktik -Verfahren-Modelle, Baltmannsweiler: Schneider Verlag.
- WALTER Miriam (2004). Der Kampf kommunikativer Künstler um künstlerische Anerkennung in: Korrespondenzen, Heft 45, s. 6-7 Hannover.

A Learner- Centered View to Language Teaching in Term of Activity Contex

Birkan Kargıⁱⁱ

Among the causes of not reaching to a desired level in language learning, besides the classical methods implemented, that the selected texts do not give the learners the possibility of creativity, nor does it give the chance of the perception of the learned material, constitutes a significant issue. In the elimination of this problem and promotion of language learning, especially, after 1960s, the aesthetics of perception which gives importance to the readers has played a crucial role. As the new understanding has influenced language teaching, it has become a base for alternative ways, such as student-centered, to emerge and develop. As the student centered methods and textbooks, including the problems based on the selected ways of living have increased the creativity of the learners, it has given ways to permanent learning.

There is a parallelism between methodological strategies and W.Dittheyy's idea of existing a connection of life under all sorts of learning. In this context, the methods, with the help of literary texts which bring the problems of life in the teaching of languages aim at the transition of the functions of a language such as acquisition, creativity and accumulating knowledge. In a sense, through the mentioned methods, the consideration of giving importance to educational point of view rather than the practical approach makes the functionality of the literary texts more current. This situation, through the usage of language in literary texts suitable to the realities and including the culture of the target language contributes significantly to the socialibility of the students as well as making the learned patterns permanent in the long run.

Through the authentic texts that bring life into the teaching process, students with the cultural knowledge they gathered both from their own imagination and the life itself turn their images into action and realize their training outcomes. In these analysis, between the psycho-drama and socio-drama approaches and alternative methods based on the production of the students interaction, there seems to be a parallelism in terms of priority, creativity, improvisation skill and their being active. Alternative therapeutic approaches and methods woven under the influence of psycho and socio dramas make the student have an interaction with the text, his expectations and his aesthetic perception improve easily. Newly learned knowledge turns into a life-long production through the activities and thus, continuity and permanence is provided.

In this study, additionally, to replace the lack of audio-lingual and speaking skills that have been postponed in language teaching with puppet shows and games using masks, reflecting the theatrical techniques, have been shown. With the usage of the approaches in which psycho-drama and theatre are in the base, theatre pedagogy in language teaching has been observed as a very significant process.

This pedagogical approach is a means of education and includes an expression of oneself in a theatrical way. Thanks to theatrical pedagogy, those who practice it can enrich their cultural experiences, have an aesthetic perception and improve their level of being ready to make preparations for the future. They may also learn to be able to give sound decisions by improving both their and their partners critical and creative skills (Walter 2004, 6-7).

In this context puppet and mask are the most important teaching material which contributes to improve listening comprehension and speaking skills in language teaching. Although drama, mask, puppet and shadow shows can be gathered commonly under the title of 'Role Games', the sock puppet which is considered to be a sub title of puppet, and puppets using string are so suitable for the classroom activities. Especially, although the other puppets possess a rich ability of having motion, the simplicity of sock puppet is more effective in the comprehension of concept as well as having a rich aesthetic and expression.

ⁱⁱ Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı, birkankargi@gmail.com

Puppet and mask games go back till the antiquity. Especially, beginning from the 17th century they have improved and was practiced and executed as a means of stage activities. Due to their audio-visual features, the puppets and mask games make the abstract things turn into concrete ones. They have aesthetical, social and functional importance. Their origin is the theatre. They develop through mimicry. Because of their focusing on learner-based activities, they contribute to the student's individual perceptual ability and aesthetical values. Additionally, the repetition of the same texts by other students makes it possible for the learners a full acquisition of the given materials after so many repetitions of the same text. They are active, that is, activity-based (C.Bühner). Besides all the mentioned features, their influencing more than one sense organs and their having been used by all the students makes the puppets and masks to be the most important factor in the language learning process. Puppets and masks provide the students with learning tasks, experiencing and practicing under game theories.

Key Words: Mask, Socks Puppet, Perception, Creativity